

Jakość życia współczesnego srebrnego pokolenia

The Quality of Life in the Contemporary Silver Generation

Recenzja: Aleksandra Błachnio, *Potencjał osób w starości. Poczucie jakości życia w procesie starzenia się*. Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego 2019.

Monika Mucha

ORCID: 0000-0002-8525-0345

Uniwersytet Wrocławski*

Problematyka starości, starzenia się i udziału seniorów w społeczeństwie jest w ostatnim czasie jednym z newralgicznych zagadnień wielu dyscyplin naukowych. Badacze próbują dokładnie zrozumieć zmiany zachodzące nie tylko w ciele człowieka, ale także w jego sferze psychicznej, behawioralnej i społecznej. Jak pokazują prowadzone badania – przeciętny czas trwania życia w Polsce jest coraz dłuższy (Brzezińska, 2011, s. 60). Specyfika polskiej starości wydaje się odrębna od zachodnich standardów starzenia się, dlatego tym bardziej należy wnikliwie przyjrzeć się polskim seniorom, aby przypisać im właściwą wartość i miejsce w społeczeństwie. Wyraźny wzrost zainteresowania tą tematyką powoduje, że nie brakuje publikacji poświęconych procesowi starzenia się i starości. Aleksandra Błachnio należy do grona młodych badaczy, którzy od lat zajmują się problemem osób starszych. Jej najnowsza książka wkomponowuje się w próbę usystematyzowania starości i procesu starzenia oraz przedstawienia kondycji polskich seniorów w kontekście poczucia ich jakości życia. Jeszcze do niedawna starość była traktowana marginalnie. Współcześnie trudno postrzegać osoby starsze jako nieliczną grupę społeczną, gdyż jak wynika z danych statystycznych – „populacja „siewającego” społeczeństwa obecnie wynosi 11% ogółu ludności, a według prognoz szacuje się, że do 2050 r. wzrośnie do 22%” (Błachnio, 2019, s. 24).

* Instytut Socjologii; mucha.monika.1987@o2.pl

Recenzowana monografia składa się z dwóch części – dotyczącej teoretycznych przesłanek oraz prezentującej wyniki badań własnych. Pierwsza część została podzielona na trzy rozdziały, stanowiące kondensację wybranych rozważań teoretycznych odnoszących się do problematyki starości. W rozdziale pierwszym autorka dokonuje porządku taksonomicznego procesu starzenia się. Szczególne miejsce w dyskusji zajęła tematyka związana z biologicznymi teoriami podziału starości. Autorka przywołuje prezentację stanowisk wybranych badaczy socjologicznych, pedagogicznych i medycznych, którzy w swoich rozważaniach przybliżają czytelnikowi kontekst stadialności omawianego procesu. Wprawdzie istnieje wiele teorii wyjaśniających proces starzenia się, jednak część z nich nie tłumaczy tego zjawiska w znacznie szerszej konotacji. Aleksandra Błachnio odwołuje się do teorii autorstwa m.in. Francisa Fukuyamy, Erika Eriksona i Carla Gustava Junga. W przystępny i przejrzysty sposób prezentuje poszczególne poglądy, wyjaśniając przy tym zachodzące zależności. Wynika z nich, że kalendarzowe opisywanie wieku starszego jest obarczone pewnymi niezgodnościami, mimo iż wiek chronologiczny nadal w wielu analizach naukowych stanowi kluczowy wskaźnik periodyzacji. Zgromadzone w rozdziale pierwszym informacje zachęcają czytelnika do refleksji nad eksplikowaniem starości i starzenia się. Rozwój nauki pozwolił na znacznie szersze ich identyfikowanie. Błędne jest przekonanie, że starość stanowi wyłącznie schyłkowy i mało istotny etap życia. Nie jest on już postrzegany incydentalnie przez pryzmat biologicznych procesów, lecz coraz częściej traktuje się go jako źródło nowych doznań, kształtowania i udoskonalania swojej tożsamości oraz przyjmowania nowych, angażujących ról.

Rozdział drugi książki został poświęcony modelom dobrej starości. Tłem dla prowadzonych rozważań jest jakość życia i jego komponenty. Autorka przekonuje, że istotnym elementem w procesie dobrego starzenia się jest zwiększona świadomość seniorów na temat pomyślnego i aktywnego przebiegu starości. Zaznacza przy tym, że problem nie leży w nastawieniu seniorów, lecz w postawie młodszego pokolenia, które nadal traktuje marginalnie starzejące się generacje. Podejmowany w rozdziale aspekt jest niezwykle interesujący, jednak zgromadzona w nim wiedza wydaje się niewystarczająco pogłębiona, budząc przy tym niedosyt. Zawarte przykłady nie obrazują w pełni modelu dobrej starości. Autorka systematycznie podkreśla, że starość i starzenie się to polimodalne zagadnienia, pełne różnic – zwłaszcza na poziomie przeżywania własnej starości. Jednak z perspektywy przeciętnego czytelnika może to być zbyt marginalna informacja wymagająca dalszego rozwinięcia. Aleksandra Błachnio uwzględniając potrzeby seniorów, nie wskazuje konkretnych działań kompensacyjnych sprzyjających budowaniu nowej, lepszej jakości starzenia. Być może autorka świadomie zaakcentowała tylko pewne informacje, aby uwrażliwić odbiorcę na prezentowaną problematykę i przygotować go do analizy empirycznej zawartej w drugiej części monografii.

Rozdział trzeci książki to krótka dyskusja na temat jakości życia seniorów w kontekście różnych obszarów, stanowiąca jednocześnie wstęp do późniejszej analizy badań własnych. Złożoność podejmowanego zagadnienia sprawia, że trudno zdefiniować jakość życia. Autorka wskazuje, że wpływ na to ma przede wszystkim brak usystematyzowania składników jakości życia oraz trudność w wykonaniu tych najważniejszych.

Druga część monografii, empiryczna, obejmuje raport z przeprowadzonych działań badawczych, których celem było: (1) zdiagnozowanie poczucia jakości życia i dobrostanu osób starszych, (2) przedstawienie postaw badanych względem doświadczania starości oraz (3) omówienie psychopatologii starości (Błachnio, 2019, s. 171). Do realizacji przedsięwzięcia autorka wykorzystała trzy zróżnicowane narzędzia umożliwiające zbadanie poczucia jakości życia: SWLS, WHOQOL-BREF i Kwestionariusz Poczucia Jakości Życia. Punktem wyjścia do poszukiwań badawczych była analiza związku pomiędzy satysfakcją, zdrowiem i poczuciem jakości życia. W dalszej części autorka dokonała samodzielnej próby poszerzenia istniejących już modeli jakości życia polskich seniorów, wkomponowując w nie dodatkowy aspekt postawy seniorów. Najważniejszym rezultatem tej części monografii jest wskazanie korelacji pomiędzy mierzonymi zmiennymi. Stworzenie nowego modelu jakości życia polskich seniorów było trudnym przedsięwzięciem, które pomimo różnych barier i ograniczeń otworzyło kolejne możliwości badawcze.

Przedstawiona w tej części pracy analiza poszczególnych aspektów badawczych wydaje się stanowić cenny materiał badawczy. Satysfakcja z życia i jakość życia zostały zdiagnozowane pod kątem wybranych czynników – wieku, płci, wykształcenia, miejsca zamieszkania i stanu cywilnego. Szczegółowo omówiono także interakcje występujące pomiędzy tymi zmiennymi. Sposób, w jaki autorka opracowała materiał ilościowy, sprawia, że część empiryczna monografii jest bogata w obszerne statystyki opisowe, które dają czytelnikowi jasny przekaz. Prowadzona dyskusja na temat uzyskanych wyników stanowi streszczenie dokonanych analiz, jednak jeżeli czytelnik liczy na przełomowe badania i całkowicie nowe spojrzenie na poruszaną problematykę, to monografia Aleksandry Błachnio nie do końca spełni te oczekiwania. Niektóre konkluzje zawarte w książce są potwierdzeniem wcześniejszych badań prowadzonych na całym świecie. Choć sama autorka dostrzega, że słabą stroną wielu zagranicznych prac badawczych jest brak wieloletniej eksploracji, przez co prowadzone badania nie wnoszą już nic wartościowego, to dokonuje ich uporządkowania i prawidłowego ujęcia w kontekście polskich seniorów, co stanowi mocną stronę książki. Lektura zestawień materiału badawczego pozwala wyodrębnić profile jakości życia kolejno u 60-latków, 70-latków i 80-latków. Uzyskana wiedza z pewnością pozwala lepiej zrozumieć proces starzenia się i starości.

Monografia kończy się podsumowaniem. Na podstawie rozważań teoretycznych i wniosków z własnych badań autorka dostrzega, że poza potencjałem, jaki tkwi w „siwiejącym społeczeństwie” nie można bagatelizować negatywnych stron starzenia się. Część seniorów nie przyznaje się do słabszej kondycji zdrowotnej, do stanów depresyjnych i niższego samopoczucia, które znacząco obniżają ich satysfakcję z życia. Mimo tego Aleksandra Błachnio podkreśla, że starość nie jest tylko etapem alienacji, chorób i niepełnosprawności. Zamierzeniem autorki było ukazać, że może ona stanowić źródło nowych doznań w postaci udoskonalania swojej tożsamości i podejmowania nowych aktywności.

Prezentowana publikacja zawiera wiele ważnych i ciekawych informacji. Przedstawione dane liczbowe, teorie starości i wyniki badań różnych autorów wskazują, że autorka starała się wprowadzić czytelnika w najważniejsze aspekty związane ze starością i starzeniem się w kontekście jakości życia. Niewątpliwą zaletą książki Aleksandry Błachnio jest dokonanie chronologicznego przeglądu dotychczasowych badań nad stanem zdrowia i jakością życia. Na podstawie zawartych danych udało się pokazać, że starość jest różnorodnym procesem wymagającym gruntownej i krytycznej analizy pozwalającej lepiej poznać funkcjonowanie człowieka w starszym wieku. Autorka zestawia ze sobą doniesienia z polskich i zagranicznych badań, pokazując, jak wiele już dokonano w tym zakresie. Cennym aspektem dokonanego przeglądu autorki jest fakt, że coraz bardziej widoczne staje się skupienie jakościowe nad badaniem starości. Jednym z głównych elementów, który według Aleksandry Błachnio przyczynił się do tego stanu, jest elastyczna adaptacja seniorów do postępu, zwiększony poziom świadomości społecznej oraz możliwość i chęć dalszego rozwoju. Wykorzystanie wiedzy na ten temat zwiększa wrażliwość na problemy osób starszych, ale także stwarza możliwość ich dłuższej i samodzielnej aktywności życiowej. Wieloletnie badania Aleksandry Błachnio nad jakością życia seniorów nie są pozbawione ograniczeń, gdyż nie wszystkie poruszane i analizowane aspekty są w pełni wyczerpujące. Wiele wątków wymaga dalszej eksploracji. Niemniej jednak recenzowaną książkę można traktować jako solidną bazę obejmującą aktualną wiedzę na temat jakości życia srebrnego pokolenia, stanowiącą jednocześnie punkt wyjścia do dalszych rozważań. Uważam, że książka jest godna polecenia nie tylko pracownikom naukowym i studentom, ale także osobom śledzącym aktualne dyskusje związane z problemem starzenia się i starości.

Bibliografia

- Błachnio, A. (2019). *Potencjał osób w starości. Poczucie jakości życia w procesie starzenia się*. Wyd. Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego.
- Brzezińska, M. (2011). *Proaktywna starość*. Difin.